

MEHMONXONA VA UMUMIY OVQATLANISH KORXONALAR FAOLIYATINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA SINERGETIK OMILLI YONDASHUVLARNI BAXOLASH

PhD Rahimov Abdihakim Muhammadiyevich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

ORCID: 0009-0003-5110-4547

ab.raximov@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada mehmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning ekonometrik tadqiq etishning zamonaviy uslubiy sinergetik omilli yondashuvlari bilan bog'liq muhim jihatlar bayon etilgan. Xususan, yashash joy va umumiy ovqatlanish korxonalar faoliyatining kompleks iqtisodiy tahlili uchun ko'rsatkichlarning guruhlangan tizimi, korxonalar faoliyatini tahlil qilish tasnifining mezonlar bo'yicha ssenariysi, rivojlantirishning sinergetik omillar to'plamini shakllantirish sxemasi taklif etilgan.

Kalit so'zlar: ekonometrik model, mehmonxona va umumiy ovqatlanish, kompleks iqtisodiy tahlil, ko'rsatkichlar tizimi, sinergetik omillar, tahlillash tasnifining mezonlari.

ОЦЕНКА СИНЕРГЕТИЧЕСКИХ ФАКТОРНЫХ МЕТОДОВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ МОДЕЛИРОВАНИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ГОСТИНИЧНОГО И РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА

PhD Рахимов Абдihakим Мухаммадиевич

Университет экономики и педагогики

Аннотация. В статье рассмотрены важные аспекты, связанные с современными методологическими синергетическими факторными подходами эконометрических исследований развития гостиничного бизнеса и общественного питания. В частности, предложена сгруппированная система показателей комплексного экономического анализа деятельности предприятий проживания и общественного питания, сценарий классификации деятельности предприятий по критериям, схема формирования совокупности синергетических факторов развития.

Ключевые слова: эконометрическая модель, отель и питание, комплексный экономический анализ, система показателей, синергетические факторы, критерии классификации анализа

ASSESSMENT OF SYNERGIC FACTOR METHODS IN ECONOMIC MODELING OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS ENTERPRISES

PhD Rahimov Abdihakim Muhammadiyevich

University of Economics and Pedagogy

Abstract. The article describes important aspects related to modern methodological synergistic factor approaches of econometric research for the development of hotel and public catering services. In particular, a grouped system of indicators for a comprehensive economic analysis of the activities of residential and catering enterprises, a scenario for classifying the activities of enterprises according to criteria, and a scheme for the formation of a set of synergistic development factors are proposed.

Key words: econometric model, hotel and catering, complex economic analysis, system of indicators, synergetic factors, analysis classification criteria.

Kirish.

Dunyo tajribasida xizmatlar tarmog'ini rivojlantirish va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishning o'ziga xos jihatlarini ekonometrik modellashtirish jarayonida qator masalalar tizimli o'rganilgan (Xiabei, 2022). Kishilik jamiyatining bugungi rivojlanish holati bir qancha o'ziga xos rivojlanish bosqichlarining natijasidir. Bu bosqichlarning o'ziga xosligi iqtisodiyot sektorlaridagi qaysidir tarmoqning yoki ma'lum turdagi tarmoqlarning rivojlanishidagi tub burilishlarga asoslanadi. Dunyo aholisining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-ma'naviy hayotida xizmatlar tarmog'ining roli ortib bormoqda. Bu esa jamiyatning bugungi va kelajakdagi rivojlanish darajasi bevosita xizmatlar sohasining rivoji bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Mamlakatimizda so'ngi yillarda xizmatlar, xususan, mehmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatlari sohasining rivojiga alohida e'tibor kuchaymoqda. Bunga sabab, aholi turmush tarzini yaxshilash, yurtimiz turizm salohiyatini oshirish, zamonaviy qishloq va shahar infratuzilmasini shakllantirish, bandlik darajasini oshirish kabi, umumiy holda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan islohatlar samaradorligini oshirishdagi mazkur tarmoqning katta ahamiyatga egaligidir. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida xizmatlar sohasini rivojlantirishga ham alohida urg'u berilgan, jumladan, 34-maqсад (Farmon, 2022) tarkibida shahar va tumanlar markazlarida aholining kundalik ehtiyoji yuqori bo'lgan maishiy, keytering kabi xizmatlarni ko'rsatish punktlarini, yo'lbo'yi xizmatlarini rivojlantirish ham ifodalangan. Shuningdek, aholi turmush tarzini yaxshilashning maxsus dasturlarini joriy qilishni, Respublika xududlarining turizm salohiyatini oshirishni mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish hamda umumiy ovqatlanish xizmatini rivojlantirish mexanizmlarining takomillashtirilishiga, sohada xizmat ko'rsatish subyektlarining faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlashga, ularga qo'shimcha imtiyozlar berishga bog'liq holda amalga oshirish ko'zda tutilgan.

Adabiyotlar sharhi.

Ilmiy nuqtaiy nazardan faoliyat sifatida, jarayon sifatida, omil sifatida va boshqa xususiyatiga ko'ra ta'riflash mumkin. O'zbekistonlik olimlarning (Aliyeva, 2007, Mirzayev, 2017) savdo xizmatlariga bergan ta'riflari keng manbalarda keltirilgan bo'lib, tadqiqotchilar ilmiy ishlarida ulardan foydalanishadi.

Iqtisodchi olim professor Muxitdinov (2021), Рахимов, (2021), Ochilov, Juraev, Maxmatqulovning (2020) ilmiy qarashlarida har qanday ijtimoiy-iqtisodiy, moliyaviy, texnik-texnologik, axborot, intellektual, dasturiy resurslar yangilanish qonunlari ta'sirida innovasion xarakterdagi resurslarga aylanishi mumkinlik g'oyasi ilgari suriladi.

Mehmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatini rivojlantirishni modellashtirish va prognozlash, ishlab chiqarishni ko'p mezonli optimallashtirish, mehmonxona va umumiy ovqatlanishni hududiy rivojlanishi va uning ko'p omilli empirik modellarini tasniflash masalalari Muxitdinov (2021), Рахимов, (2021), Ochilov, Juraev, Maxmatqulovlarning (2020) ilmiy izlanishlaridan keng joy egallagan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot jarayonida statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash va tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, tanlanma kuzatish, analiz va sintez, eng kichik kvadratlar usuli, korrelyatsion va regression tahlil usullardan qo'llanilgan.

Manbalarda ovqatlanish xizmatining turli ta'riflari keltiriladi. Xususan, "Ovqatlanish xizmatlari aholining ovqatlanishga bo'lgan o'sib borayotgan ehtiyojidan kelib chiqadigan mijozlarga ko'rsatiladigan ovqatlanishni tashkil etish uchun xizmatlar sifati darajasi va o'ziga xos belgilarni mujassamlashtirgan holda ularning qoniqishini ifodalovchi servis faoliyat turi hisoblanadi" (Mirzayev, 2017) yoki, "Umumiy ovqatlanish – xalq xo'jaligining ilmiy gigiyenik talablar asosida taomlar tayyorlab sotadigan va iste'molchilarga xizmat ko'rsatadigan sohasi.

Umumiy ovqatlanish sohasiga yarim fabrikat oziq-ovqat mahsulotlari tayyorlaydigan fabrikalar, oshxonalar, restoranlar, choyxonalar, qahvaxonalar, bufetlar, yemakxonalar, gazakxonalar va boshqalar kiradi” (Qomusinfo) kabilar shular jumlasidandir. Nazariy o’rganishlarimiz asosida mazkur xizmatlar tarmog’ining quyidagi ta’rifini taklif etamiz: - yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmati – bu bir-birini qisman to’ldiruvchi, turlicha vazifalangan mustaqil tarmoqlarning birlashmasi bo’lib, madaniy hordiq yoki majburiyat yuzasidan vaqtinchalik yashash joyga yoki ovqatlanish ehtiyoji mavjud iste’molchilarga xizmatlar va ishlab chiqarish faoliyatidir. Mehmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatlari korxonalarining tipologiyasi bo’yicha manbalarda joylashtirish obyektlarining asosan 12 turi (Raximov, 2021) ovqatlantirish obyektlarining 9 turi keltiriladi (Ochilov, 2020) Mehmonxonalar faoliyatiga oid statistikasini yurituvchi xalqaro tashkilotlari (Hoteltechreport va boshqalar), asosiy samaradorlik ko’rsatkichlari sifatida xalqaro standart darajasida ADR (Average Daily Rate) va RevPAR (Revenue Per Available Room) kabi ko’rsatkichlarini keltirishadi (Muxitdinov, 2022, Maxmatkulov, 2022, Rahimov, 2023) Xuddi shu kabi, umumiy ovqatlanish korxonalarini faoliyatining ham o’ziga xos ko’rsatkichlari mavjud bo’lib, korxonalar faoliyatining kompleks iqtisodiy tahlili uchun ko’rsatkichlar tizimi sakkizta asosiy guruhga ajratiladi (1-rasm).

Xizmat ko’rsatish korxonalarining moliyaviy-xo’jalik faoliyatini tahlil qilish, faoliyat maqsad-vazifalarining mazmun-mohiyatidan kelib chiqib, ma’lum bir mezonlar asosida olib boriladi. Jumladan, yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarining o’ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda tarmoq bo’yicha tahlil, iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishgacha bo’lgan boshqaruv qarorlarini, faoliyatni rejalashtirish funksiyalarini asoslashga yo’naltirilgan, istiqbolli ko’rsatkichlarni hisoblash uchun qo’llaniladigan perspektiv tahlil, yuritilayotgan faoliyat davomida rejalashtirilgan vazifalar ijrosining ta’minlanish holatini nazorat qilishda, foydalanilmagan, mavjud zaxira manbalarini aniqlashda, joriy faoliyat natijalarini baholashda qo’llaniladigan retrospektiv tahlil, bir xo’jalik darajasida va xo’jaliklararo tahlil, moliyaviy jihatlar va natijalarga yo’naltirilgan moliyaviy-iqtisodiy, iqtisodiy va texnik jarayonlarning o’zaro va ularning korxonalar faoliyatiga ta’sirini o’rganishda foydalaniladigan texnik-iqtisodiy, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning bog’liqligini, ularning korxonalar faoliyatiga ta’sirini ko’rsatib beruvchi ijtimoiy-iqtisodiy, shuningdek, iqtisodiy-ekologik, iqtisodiy-statistik tahlillarga farqlanuvchi boshqaruv obyektlari bo’yicha tahlil, o’rganish uslubiga ko’ra farqlanuvchi omilli, tashhisli, sabab-oqibatli, iqtisodiy-matematik, stoxostik tahlillar, tadqiq etilayotgan obyektlar qamroviga ko’ra farqlanuvchi uzluksiz va tanlanma tahlillar iqtisodiy tahlilning mezonlar bo’yicha ssenariysini hosil qiladi (Rahimov, 2023).

Maqolamizda turli mezonlarga ko’ra tahlil usullaridan foydalanildi, jumladan, tarmoq belgisiga ko’ra, moliyaviy-iqtisodiy, iqtisodiy-statistik, perspektiv va retrospektiv, omilli, iqtisodiy-matematik, stoxostik, umumiy va tanlanma tahlillar o’tkazildi. Yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirish makon va zamon xususiyatlariga ko’ra turli rivojlanish omillariga ega. Bu rivojlantirish yo’nalishlari bilan bog’liq. Bizningcha, har qanday iqtisodiyot tarmog’i to’rt turdagi rivojlanishga tayanadi, ya’ni rivojlanish mamlakatning o’ziga xosligi, ichki imkoniyati bilan bog’langan potensial, ilm-fan yutuqlariga, sohaga tadbiiq etilgan vositalariga, texnik-texnologik tajribalariga asoslangan texnologik, insoniyatning keng tafakkuriga, yangilik yaratish qobiliyatiga, zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish faoliyatiga bog’langan innovatsion, hamda, ularning ma’lum bir algoritmlar, tamoyillari asosida umumlashgan sinergetik rivojlantirish yo’nalishlari asosida amalga oshadi.

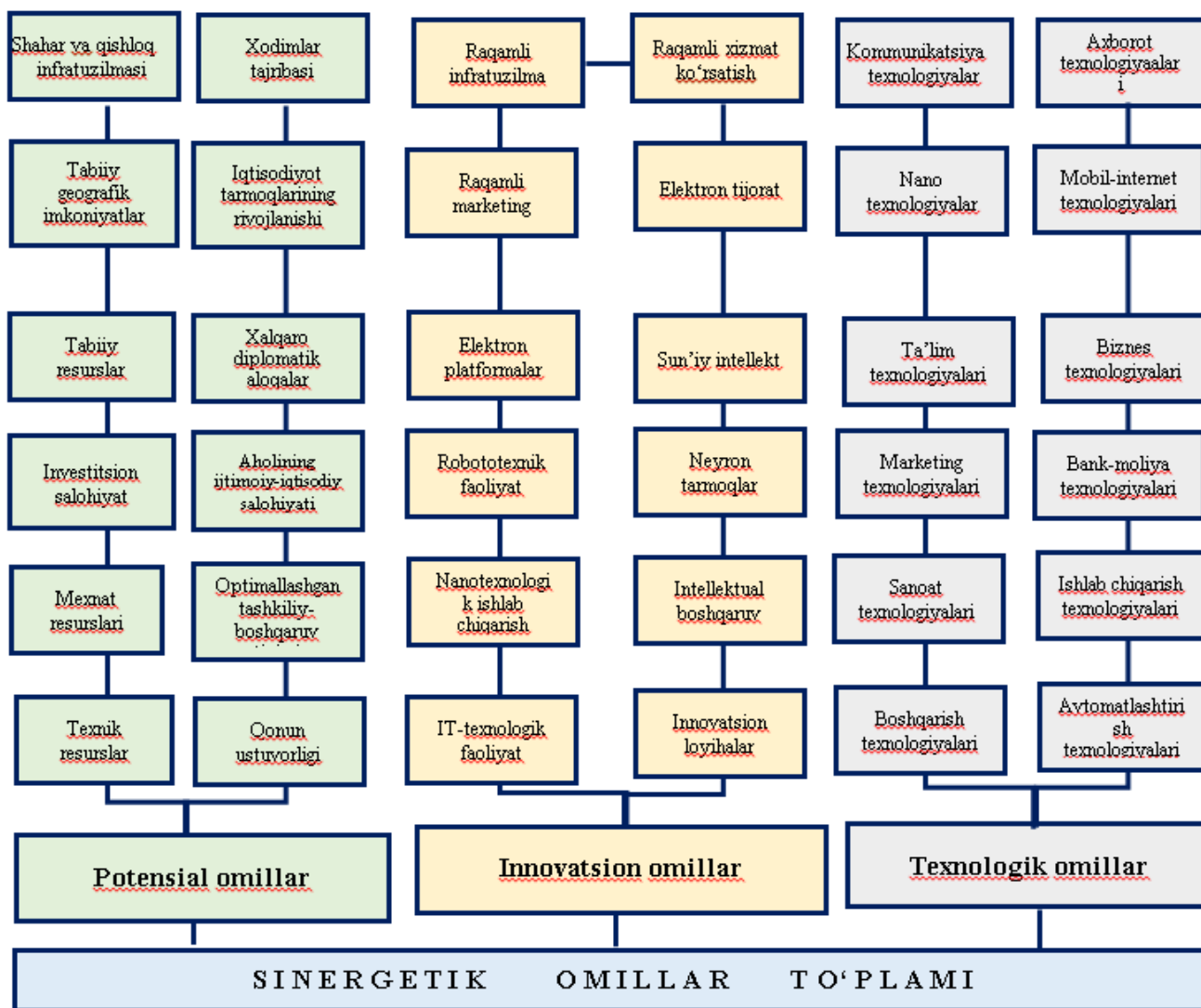
Bu rivojlantirish yo’nalishlarini belgilash bir qator ijtimoiy-iqtisodiy masalalarning kompleks qo’yilishini talab etib, yechimlarning optimal variantini tanlash chuqur ilmiy tahlillarga, tadqiqotning turli usullariga va ilmiy natijalariga asoslanadi (Rahimov, 2019, 2021, 2023). Obyekti yaxlit bir jihatdan iborat bo’lmasligi uning murakkablik xarakterini belgilab beradi. Aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning iqtisodiy,

ijtimoiy, siyosiy jihatlarining mavjudligi obyektning murakkab tizimini hosil qiladi. Shu bilan birgalikda, bu tizimni to'liq, ya'ni tuzilmaviy, parametrik aniqlangan deb bo'lmaydi. Bunday holda soha rivojini tadqiq etishda modellashtirish nazariyasining, agar uning iqtisodiy obyekt ekanligi inobatga olinsa, u holda ekonometrik modellashtirish nazariyasining, usullarining, yondashuvlarining ahamiyati ortib ketadi (Maxmatqulov, 2022)

Bu kabi klassik modellar bugungi kunda yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlari tarmog'ini rivojlantirishning zamonaviy nazariyasini shakllantirishda asosiy rolga ega bo'lmoqda.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Bajarilgan omilli yondashuv ma'lum bir tanlangan rivojlantirish yo'nalishi bo'yicha xarakterlangan omillar to'plamiga e'tibor qaratish bilan cheklaniladi. Bunga sabab rivojlantirish turiga xos ustuvor yo'nalishlarni mazkur to'plamga tegishli omillar ustuvorligi ta'minlangan ilmiy asoslar bilan belgilashning qulayligidir. Shunday bo'lsada, sohaning rivoji sinergetik xulqqa ega bo'lib, bu yerda tadqiqot jarayoni oldingi, joriy davrlardagi muvaffaqiyatga erishilgan epizodlarning barchasini inkor etmagan holda, faqat takomillashtiruv yo'nalishini tanlashi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Shu ma'noda, jarayonida omillar tanlovining eng maqbul yechimi turli rivojlantirish yo'nalishlarida ustuvorlik maqomiga ega bo'lgan omillar ta'sirining sinergeyasini shakllantirishdir.

1-rasm. Sinergetik omillar to'plamini shakllantirish sxemasi

Provardida sinergetik omillar to'plamini hosil qilish mumkin. Shuningdek, sohani rivojlantirishning real vaqt rejimda yoki ijtimoiy reallikda kechayotgan iqtisodiy jarayonlarning noaniq, yetarlicha murakkablik xususiyatini qamragan, noxiziqlikka moyil, muvozanatlashmagan barcha o'zgaruvchilari kiritiladi. Bizningcha, dinamik jarayonda ta'sir etish xususiyati saqlangan holda darajasi, miqdoriy o'lchovi o'zgaradigan barcha bir tizimga aloqador bo'lgan ichki va tashqi omillar to'plami ekonometrik tadqiqotlarning sinergetik omillar to'plami hisoblanadi. Mexmonxona va umumiy ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning nazariy asoslanishi bilan bog'liq o'rganishlarimiz natijasida sinergetik omillar to'plamini shakllantirishning quyidagi sxemasini taklif etamiz (1-rasm).

Ustuvor omillarni aniqlash sifatida ko'rilayotgan sinergetik omillar to'plamini tizimli tadqiq etishda eng samarali sifatida, tarmoq belgisiga ko'ra tarmoqli tahlil, hamda vaqt belgisiga ko'ra farqlanuvchi perspektiv va retrospektiv tahlillari qo'llaniladi. Yuqorida ta'kidlanganidek, tarmoqli tahlil iqtisodiyotning ma'lum bir tarmog'ining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib o'tkaziladi. Retrospektiv va prognozlashtirish tahlillari vaqt belgisiga ko'ra tahlil turi bo'lib, retrospektiv tahlil hududda sohaning rivojlanish imkoniyatlarini tanlangan yo'nalishni rag'batlantiruvchi mavjud iqtisodiy salohiyatini baholashdan kelib chiqib, kengaytiruvchi xususiyatlarini aniqlashda, prognozlashtirish tahlillari esa rivojlantirish maqsadlarini asoslash uchun operatsiyalarni amalga oshirishdan oldin o'tkaziladi.

Xulosa va takliflar.

Umumiy holda, ekonometrik tadqiqotlarda soha (obyekt) ni miqdoriy tizimli o'rganish, ya'ni tizim elementlari orasidagi guruhli bog'liqliklarni qurish, ularning asosiy yoki qism natijaviylikga ta'sirini baholash, hosilaviy ko'rsatkichlarning ahamiyatini yoritish, ta'sir etuvchi manbalarni aniqlash bo'yicha ekonometrik (Maxmatqulov, 2019, 2023), rivojlanish tendensiyasini o'rganish bo'yicha iqtisodiy-statistik tahlil usullari keng qo'llaniladi.

So'nggi yillarda ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni modellar yordamida tadqiq etish ancha salmoqli bo'lmoqda. Iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishda eng ko'p qo'llanilayotgan modellarni qurilish maqsadiga, tadbiiq etilish ko'lami va natijaviylikka ko'ra uch turga ajratish maqsadga muvofiqdir. Bularga: 1) rivojlantirishning keng maydonlarida tadbiiq etiluvchi, soha rivojining yangi yo'nalishlariga reaksiyasini aniqlash modellarini ishlab chiqishda birlashtirish xususiyatiga ega bo'lgan, ijtimoiy elementlarning bog'langan, tarmoqlangan xossalarni strukturaviy ifodalovchi klassik modellar; 2) rivojlantirishning muayyan obyektga yo'naltirilgan, yaxlit tizimning yangi ko'rinishini, yoki uning mustaqil tizimini strukturaviy-parametrik ifoda etuvchi rivojlanuvchi modellar; 3) rivojlantirishning asosiy maqsadini amalga oshirish mexanizmi yoki uning bir qismi sifatida ishtirok etuvchi, tizimning kirish kattaliklariga reaksiyasini aniqlab, voqeylikning ilmiy asoslanishini ta'minlab beruvchi, miqdoriy ifodalangan modellar. Yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlari sohasini rivojlantirishning nazariy asoslanishida ushbu tur modellari rivojlantirish xususiyatini kasb etadi. Sohani rivojlantirish nazariyasida 1-tur modellaridan foydalanish ko'p o'chraydi. Buning asosiy sababi yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlari tarmog'ining ijtimoiy voqeylikda sodir bo'lishi, inson ichki ruhiyati bilan bevosita bog'liqligidir.

Adabiyotlar/ Jumepamypa/ Reference:

Aliyeva M.T. (2007) *Mehmonxona menedjmenti. Darslik. -T.: -335 b.*

Farmon (2022). *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi PF-60-son Farmoni 1-ilovasi. // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son // <https://lex.uz/docs/5841063>.*

Maxmatkulov, G'. (2022). *Aholiga savdo xizmatlarini innovatsion rivojlantirish salohiyatini baholashda trend modellarini tanlash mezonlari (Qashqadaryo viloyati misolida). Iqtisodiyot va*

ta'lim, 23(4), 381–386.

Maxmatqulov, G. K., & Malikova, N. T. (2019). Stochastic model activity system of rail transport. *European Science Review*, 1(1-2), 152-156.

Maxmatqulov, G. O. (2022). A complex systemic issue of the development of the network of trade services. *Development and innovations in science*, 1(16), 10-13.

Maxmatqulov, G. O. X. (2023). Savdo xizmatlari tarmog'ini rivojlantirish masalalariga tizimli yondoshuv. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 175-182.

Maxmatqulov, G. X. (2023). Savdo xizmatlarini innovatsion rivojlantirishning zamonaviy uslubiy yondoshuvlari. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(9), 378–386. Retrieved from <https://openidea.uz/index.php/idea/article/view/1312>.

Mirzayev Q.D. va boshq. (2017) Umumiy ovqatlanish xizmatlarini tashkil etishning muhim xususiyatlari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 3, 6 b.

Muxitdinov X. S, Rahimov A. M. (2021) Providing Accommodation and Food Services to the Population of the Region.// *International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD)* (e-ISSN: 2456 – 6470), Volume 1, Issue 1, mart.26, Pages:42-48, ISO 90012015 1121105553, IMPACT FACTOR-2021: 7.251.

Ochilov, M. A., Juraev, F. D., Maxmatqulov, G. X., & Rahimov, A. M. (2020). Analysis of important factors in checking the optimality of an indeterminate adjuster in a closed system. *Journal of Critical Review*, 7(15), 1679-1684.

Qaror (2019). "O'zbekiston Respublikasi hududida mehmonxona xizmati ko'rsatish tartibi to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida"gi O'zbekiston Respublikasi turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasining 26 martdagi 03-mh-son Qarori. Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 10/19/3160/3153-son.

QOMUSINFO: O'zbekiston onlayn ensiklopediyasi.

Rahimov Abdihakim Muhammadiyevich (2023) "Xizmat ko'rsatish sohasining yashash joy va umumiy ovqatlanish sifat va darajasini oshirish masalalari." *Научный Фокус* 1.7. 589-592.

Rahimov Abdihakim Muhammadiyevich (2023). Yashash joy (mehmonxona) va umumiy ovqatlanish xizmatlari ko'rsatishni rivojlantirishda ekonometrik modellashtirishning ahamiyati. barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 3(11), 167-171.

Rahimov, Abdihakim (2023). "Mehmonxona va umumiy ovqatlanish korxonalari faoliyatini ekonometrik modellashtirishda zamonaviy uslubiy yondashuvlar." *Iqtisodiyot va ta'lim* 24.6 245-250.

Rahimov, Abdihakim. (2023) "Mehmonxona va umumiy ovqatlanish korxonalari faoliyatini ekonometrik modellashtirishda zamonaviy uslubiy yondashuvlar." *Iqtisodiyot va ta'lim* 24.6: 245-250.

Rahimov, A. M. (2019). Important of bank deposit policy in expanding of the deposit base of commercial banks. *Экономика и бизнес: теория и практика*, (5-2), 198-200.

Raximov, A. (2022) Aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlari rivojida ichki va yondosh tarmoqlarning ta'sirini baholash (Qashqadaryo viloyati misolida). *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(4), 397–402.

Xiaobei Wang et al. (2022). Examining a client network development framework for a logistics service provider: A longitudinal case study // *Industrial Marketing Management*. 102 (2022) 514–526.

Махматқулов, F. (2022). Аҳолига савдо хизматларини инновацион ривожлантириш салоҳиятини баҳолашда тренд моделларини танлаш мезонлари (қашқадарё вилояти мисолида). *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(4), 381-386.

Махматқулов, F. (2023). Савдо корхоналарининг инновацион фаолиятини эконометрик моделлаштириш. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 24(6), 33-38.

Рахимов Абдihakим Мухаммадиевич. (2021). Услуги по проживанию и обслуживанию населения значение эконометрического моделирования в нормативной оценке требований потребителей для улучшения качества отображения. *Международный междисциплинарный исследовательский журнал Galaxy*, 9 (12), 1043–1048.

Рахимов, А. Н., Махматқулов, Г. К., и Рахимов, А. М. (2021). Построение эконометрических моделей развития сферы услуг для населения региона и их прогнозирование. *Американский журнал прикладных наук*, 3 (02), 21–48. <https://doi.org/10.37547/tajas/Volume03Issue02-03>.